

Prilozi, 45, Univerzitet u Sarajevu - Institut za historiju, Sarajevo, 2016., 387 str.

Najnoviji broj časopisa *Prilozi* donosi trinaest članaka koji se bave različitim temama u razdoblju od srednjega vijeka do kraja 20. stoljeća. Časopis započinje Sadržajem i Predgovorom u kojemu su ukratko predstavljeni radovi trinaest autora, nakon čega slijedi cjelina Članci i rasprave (13-337), zatim Prikazi (341-381) s deset predstavljenih knjiga, te na kraju Indeks autora i Upute suradnicima. Novina u ovoj broju jest potpuno nova postava Redakcije časopisa, izmjena u nazivu Instituta kojemu je raniji naziv istorija zamijenjen grčkom inačicom historija te dodatak Univerzitet u Sarajevu.

Prvi i ujedno jedini članak koji obrađuje srednjovjekovnu tematiku uradak je Esada Kurtovića naslova "Utvičići iz Foče (bosansko ili dubrovačko porijeklo?)" (str. 13-39), u kojemu autor na primjeru Radića Milovčića Utvičića rješava pitanje podrijetla fočanskih Utvičića. Pitanje koje je u literaturi različito tretirano autor razjašnjava analizom ranije objavljenih radova i arhivske građe na temelju kojih utvrđuje da je Radić Milovčić Utvičić Bosanac, koji je stekao dubrovačko građanstvo, a ne Dubrovčanin koji se s obitelji doselio u Foču. I nakon imenovanja za dubrovačkoga građanina, što mu je olakšavalo trgovački posao kojim se bavio, Radić je nastavio raditi i živjeti u Foči.

Slijedi prvi u nizu radova koji se bavi novijim razdobljem, autorica kojega je Hana Younis. Pod naslovom "Brez nikoga u dijaru gurbetu" (Dijar gurbet - živjeti u tuđini. Citat preuzet iz pisma Esme Bakarević) na nešto više od 30 stranica (41-76) autorica razmatra svakodnevni život sarajevske porodice Bakarević u Istanbulu krajem 19. i početkom 20. stoljeća. Bakarevići su bili jedna od imućnijih obitelji u osmanskome razdoblju, koja je svoje bogatstvo stoljećima stjecala kao pripadnici vojne elite i bogatim ženidbama. Nakon što je Austro-Ugarska dobila mandat za upravu nad Bosnom i Hercegovinom za Ibrahima Bakarevića, najstarijega od braće Bakarević, najvjerojatnije je bilo neprihvatljivo ostati pod vlašću kršćanskoga cara i služiti mu, zbog čega se sa svojom obitelji na samom kraju 19. stoljeća preselio u Istanbul. U prvom dijelu rada dat je osvrt na poznate članove porodice Bakarević od 16. do kraja 19. stoljeća, nakon čega se obrađuje život Ibrahima Bakarevića i njegove obitelji u Istanbulu. Odl-

zak u osmansku prijestolnicu nije prekinuo veze s ostatkom obitelji o čemu svjedoče sačuvana privatna pisma iz kojih se iščitava njihov svakodnevni život, zdravstveni problemi članova obitelji te strahovi s kojima su se suočavali zbog političkih promjena u Carstvu.

"O privrednoj saradnji gradskih elita u Bosni i Hercegovini u vrijeme Austro-Ugarske Monarhije" (str. 77-96) uradak je Sonje Dujmović, koja na primjeru najbogatijega i najuglednijega Srbina Gligorija Jeftanovića pokazuje svu šarolikost djelatnosti kojom su se trgovci bavili a koje su im omogućavale stjecanje bogatstva. Proučavajući arhivsku dokumentaciju autorica pokazuje kako je jedan od načina ekonomskog uspona bosanskohercegovačke privredne elite bilo učešće u liferacijama za austrougarsku vojsku. Iako je službena potpora Monarhije u razvijanju domaćega poduzetništva izostala, ipak su liferacije za vojsku omogućile pojedincima stvaranje kapitala i njihov uspon na društvenoj ljestvici.

Mitsutoshi Inaba autor je članka naslova "Pisanje japanskih listova o Sarajevskom atentatu" (str. 97-117). Iako je u fokusu autorova istraživanja način na koji je Sarajevski atentat predstavljen u tadašnjim japanskim listovima, koji su imali važnu ulogu u kreiranju mišljenja javnog mijenja, autor se na početku rada bavi Japancima koji su u razdoblju od 1902. do 1906. posjetili BiH. Cilj njihovih posjeta bilo je proučavanje sudskog, upravnog, privrednog i policijskog sustava Bosne i Hercegovine, budući da je japanska vlada u BiH vidjela jedan od uzora upravljanja kolonijama, u prvom redu Formosom. U drugom dijelu članka autor obrađuje pisanje o atentatu u Sarajevu u različitim japanskim listovima u Tokiju, prefekturi Shizouka te u listovima u japanskim kolonijama. Prema prvim izvješćima neposrednim uzrokom atentata smatrala se austrougarska aneksija Bosne i Hercegovine, čijim je glavnim inicijatorom prikazivan nadvojvoda Franjo Ferdinand. U listovima se također kao pozadinu atentata ističe ideja Velike Srbije, što je bilo pod utjecajem izvora koje su japanski listovi koristili o istrazi atentata, a to su u prvom redu bila novinska izvješća u Beču. U nekim se listovima čak uspoređuju i odnosi Srbije i Austro-Ugarske u albanskom pitanju s odnosom Rusije i Japana na Dalekom istoku. Iz predstavljenih analiza autor objašnjava ulogu atentata na položaj Japana u geopolitičkom kontekstu prije početka Prvoga svjetskog rata.

Slijedi članak Muhameda Nametka "Privilegovana Zemaljska banka za Bosnu i Hercegovinu 1914-1918" (str. 119-132) u kojemu autor na temelju arhivske građe i objavljene literature obrađuje djelovanje naj-

veće bosanskohercegovačke banke za vrijeme Prvoga svjetskog rata i posljedice rata na njezin razvoj. Unatoč ratu otvorile su se brojne mogućnosti za poslovanje banaka zbog njihove mogućnosti kreditiranja industrije i države. Zemaljska je banka bila glavni prikupljač ratnih zajmova u BiH a imala je i značajnu ulogu u prikupljanju i distribuiranju žita za stanovništvo. Zbog ratne je krize pokušala proširiti svoje djelovanje i na nova područja. Međutim, iako je rat pružio mogućnosti za daljnji razvoj, ujedno je nanio i veliku štetu poslovanju banke. Samo nekoliko godina po završetku rata Zemaljska banka gubi svoj privredni značaj. Od središnje financijske institucije, postala je obična komercijalna banka koja se morala boriti s konkurencijom za ostvarivanje povoljnog rezultata.

"Regulativa o gradovima u Bosni i Hercegovini od 1878. do 1941. godine" (str. 133-146) uradak je Seke Brkljače, koji donosi osnovne čimbenike koji su determinirali grad u razdoblju od 1878. do 1941. godine. Autorica se bavi fenomenima gradova u BiH u navedenom razdoblju. Dolaskom Austro-Ugarske Monarhije u BiH započela je era modernizacije i oblikovanja europskih urbanih modela. Kao točku cijepanja autorica uzima godinu 1918. koja na primjeru regulacije gradskoga života dokazuje da je navedena godina bila godina nerevolucionarne i mirne promjene vlasti, ali i državnoga okvira.

Denis Bećirović donosi još jedan članak o izvorima financiranja vjerskih zajednica u BiH u razdoblju od 1945. do 1962. s posebnim osvrtom na direktnu državnu pomoć (str. 147-167). Ovaj put autor istražuje financiranje Islamske zajednice koju je nova vlast tretirala kao i druge zemljoposjednike i privatne poduzetnike. Rezultat toga bilo je oduzimanje velikoga dijela vakufske imovine, što je, zbog osiromašenja, dovelo i do gašenja Vakufske direkcije 1959. U radu se daje i tabelarni prikaz državne pomoći Islamskoj zajednici, te prikaz dotacija Saveznoga i republičkih izvršnih vijeća za godine 1958., 1959. i 1960. Iz priloženih podataka vidljivo je da je u razdoblju od 1945. do 1955. najveći dio državne pomoći usmjeren Islamskoj zajednici, budući da se ona, od tri vjerske zajednice, nalazila u najtežoj financijskoj situaciji.

Željko Karaula u članku "Prilozi poznavanju politike vodstva CK SK Hrvatske i hrvatske inteligencije prema pitanju priznavanja muslimanske nacije i njen stav prema Bosni i Hercegovini (1967.-1972.)", (str. 169-200) na temelju arhivske građe, literature i memoara sudionika obrađuje nacionalne odnose u Jugoslaviji tijekom 60-ih i početkom 70-ih godina 20. stoljeća i nastojanja muslimanskih inte-

lektualaca oko priznavanja Muslimana kao nacije te položaju BiH u Jugoslaviji. Pritom analizira stavove CK SK Hrvatske i hrvatske inteligencije unutar Matice hrvatske, ali i izvan nje.

U članku Sabine Veladžić, "Slučaj 'Gordog posrtanja' 1969. godine - društveno-politički odjeci i rasprave" (str. 201-230) analizira se jedan dio rasprave i napisa koji su potaknuti objavljivanjem dijela romana književnika Vojislava Lubarde, *Gordo posrtanje* u sarajevskom književnom časopisu *Život* 1969. godine. Na raspravu je potaknula književna interpretacija povijesnih zbivanja u Rogatici, gradiću u istočnoj Bosni, tijekom Drugoga svjetskog rata.

Slijedi prvi od tri članka koji obrađuju ratnu tematiku 90-ih godina na prostoru Bosne i Hercegovine. Edin Omerčić autor je rada "Nije svačije kroz selo pjevati - Bosanska krajina u projekciji organicističkih intelektualaca (1991-1992)", (str. 231-258), u kojemu se na temelju izvorne građe i stručne literature obrađuje uloga intelektualaca u procesu raspada SFRJ i teritorijalno-pravnog raspacavanja bosanskohercegovačkoga teritorija tijekom 1991. i 1992. godine. Jedan dio srpske političke elite koji se okupljao u Banjoj Luci, sjedištu novooosnovane Autonomne regije Krajina, koristio je elaborate intelektualaca kao podlogu za legitimitet i legalitet svojih političkih planova. Politička elita okupljena u Banjoj Luci imala je po pitanju "regionalizacije" Bosne i Hercegovine drukčije stavove od srpske političke elite SDS-a u Sarajevu. Te su razlike u veljači 1992. gotovo urušile projekt stvaranja posebne srpske tvorevine koja se u politički povoljnom trenutku trebala udružiti sa SR Jugoslavijom.

Članak Mesuda Šadinlije "Teritorijalna odbrana Republike Bosne i Hercegovine na području Prijedora od aprila 1992. do aprila 1993. godine" (str. 259-295) bavi se političkom i ratnom situacijom u Prijedoru nakon višestranačkih izbora 1990. Iako su pobjedničke stranke SDA i SDS postigle dogovor oko raspodjele funkcija, nakon popisa stanovništva održanog u ožujku 1991., koji je pokazao prevagu muslimanskog stanovništva u odnosu na srpsko, dolazi do prvih napetosti koje će kulminirati ratnim sukobom. Rezultati izbora onemogućili su da se Prijedor uvrsti u asocijaciju općina sa srpskom etničkom većinom kakva je bila Autonomna regija Krajina. Takvo što moglo se izvesti samo nasilnim putem, a realizaciju toga preuzeli su srpski vojni i politički faktori. Nakon što je u Prijedoru nasilno uspostavljena srpska vlast pristupilo se stvaranju trajne etničke dominacije Srba koje će se realizirati kroz etničko čišćenje Bošnjaka i Hrvata. Šadinlija obrađuje i nastojanja na organizaciji zaštite stanovništva od jedinica Teritorijalne

obrane Republike Bosne i Hercegovine na prostoru Prijedora, oblicima njihova ustrojstva i djelovanja od početka izbijanja sukoba do likvidacije posljednjih preostalih skupina na terenu.

Posljednji članak koji obrađuje političku i vojnu situaciju na području općine Prijedor uradak je Jasmina Medića "Pripreme, tok i razmjere napada na Kozarac 1992. godine" (str. 297-313). Autor se bavi političkim i vojnim priprema za zauzimanje područja Kozarca, koje je uslijedilo ubrzo nakon srpskog nasilnog preuzimanja vlasti u Prijedoru 30. travnja 1992., kada su kulminirala sva politička zbivanja. Srpske snage u prvi plan stavljaju zauzimanje Kozarca, gdje su glavnu ulogu odigrale mobilizirane vojne jedinice 1. krajiškog korpusa VSRBiH/VRS te policijske strukture Stanice javne bezbjednosti Prijedor i Centra službi bezbjednosti Banja Luka. Poseban osvrt dat je na ratne zločine počinjene u Kozarcu tijekom agresije na Bosnu i Hercegovinu kada je velik broj stanovnika Kozarca ubijen, protjeran ili odveden u koncentracijske logore Omarska, Keraterm i Trnopolje, a njihova imovina opljačkana i popaljena.

Za kraj, članak Františka Šisteka "Rat, identitet i egzil u djelu Raymonda Rehnicera" (str. 315-337) predstavlja diskurzivnu analizu nekih od ključnih tema esejističkoga djela Raymonda Rehnicera (1942.-1998.), profesora urbanizma i arhitekture na Sveučilištu u Sarajevu. Autor u prvom dijelu članka donosi osvrt na život i djelo R. Rehnicera, koji je nekoliko mjeseci nakon izbijanja rata uspio napustiti Sarajevo zajedno s ostalim židovskim izbjeglicama u konvoju koji je sam organizirao. Ostatak života proveo je u Pragu. Osvrćući se na njegovo djelo Šistek navodi kako je Rehnicerova misaona zaostavština BiH nepoznata ne samo na prostoru bivše Jugoslavije nego i u anglofonom svijetu. Obradujući Rehnicerova djela autor u fokus svoga istraživanja stavlja uzroke rata u BiH, problematiku multikulturalnog suživota, razvoj i ulogu Rehnicerovog židovskog identiteta nakon izbijanja rata, njegovo osobno iskustvo izbjeglice te konceptualizaciju Srednje Europe kao posebnog povijesnog i kulturnog prostora.

I ovaj broj Priloga još je jednom opravdao reputaciju časopisa s visokim znanstvenim standardima. U njemu Redakcija donosi dvanaest izvornih znanstvenih radova i jedan pregledni rad. Raznovrsni i zanimljivi članci daju vrijedan doprinos bosanskohercegovačkoj historiografiji a svojom će tematikom i pristupom zasigurno zainteresirati i čitatelje izvan znanstvenih krugova.

Dijana Pinjuh